

Отже, мотивація є особливо важливим і специфічним компонентом навчальної діяльності, через реалізацію і за допомогою якого формується позитивне ставлення учнів до навчального предмета і усвідомлення його ціннісної значимості для особистісного та інтелектуального розвитку особистості старшокласника, готовності діяти компетентно в умовах ринкових відносин.

Список використаних джерел

1. Аксьонова О. В. Методика викладання економіки: навч. посібник / Олена Валентинівна Аксьонова. – К: КНЕУ, 2000. – 278 с.
2. Бабанский Ю. К. Методы обучения в современной общеобразовательной школе / Бабанский Юрий Константинович. – М.: Просвещение, 1985. – 208 с.
3. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник / Гончаренко Семен Устимович. – Київ: Либідь, 1997. – 376 с.
4. Лернер И. Я. Дидактические основы методов обучения / Лернер Исаак Яковлевич. – М., 1981. – 184 с.
5. Педагогіка / За ред. М. Д. Ярмаченка. – К.: Вища школа, 1986. – 542 с.

Annotation. In the article characterized the scientific training methods, their value and efficiency in building the cognitive motivation of high school students in studying economic disciplines.

Key words: motivation of students learning, cognitive activity, methods of learning.

17

УДК 33.05-044.372(100)

О.П. Свідер, старший викладач, Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

МЕХАНІЗМ РОЗГОРТАННЯ СВІТОВОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ КРИЗИ

У даній статті автор спробує розглянути механізм розгортання світової економічної кризи з умовним початком у 2007 році, проаналізувати основні причини та умови її виникнення, наслідки для розвитку економік зокрема та капіталізму вцілому.

Ключові слова: цикл, криза, довгі хвилі, фінансовий сектор.

Постановка питання. В історії становлення світового капіталізму економісти виділяють достатньо багато типів економічних криз: грошових, перевиробництва, структурних тощо. Кожна криза має свої особливості та специфічні моменти, пов'язані із політичними, історичними та іншими чинниками. Сучасна економічна криза, яку часто не зовсім вірно називають фінансовою, також має специфічні моменти – з одного боку її початок ознаменований роз-

гортанням проблем фінансового сектору економіки, з іншого – вона несе у собі всі ознаки циклічної структурної кризи, що викликана зміною способу виробництва.

Сукупність фундаментальних чинників у розвитку капіталістичних відносин, специфіка світової фінансової системи, циклічність розвитку ринкових економік сформували умови для виникнення явища, яке отримало достатньо абстрактну назву «світова економічна криза 2007-???? рр.». В рамках даної статті автор спробує проаналізувати механізм розгортання кризи та структуру основних чинників, що її викликали.

У процесі написання статті використано матеріали досліджень центру Разумкова, таких авторів як М.Хазіна (компанія експертного консультування «НЕОКОН»), Владислава Іноземцева (Центр дослідження постіндустріального суспільства), Пола Кругмана та інших.

Розгляд питання. Спершу спробуємо розглянути циклічні чинники. До однієї з причини кризи можна віднести початок понижаючої хвилі п'ятого циклу Кондратьєва. Формально за Кондратьєвим спад п'ятого циклу починається в 2001 році (тепер ми знаємо – це початок кризи економіки інформаційних технологій) та закінчується у 2018 році¹ [1]. Присутність цього фактора на думку автора даної статті дає змогу спрогнозувати тривалий час відновлення світової економіки. Останній аналогічний період припадав на 70-80 рр. ХХ століття і був дуже складним періодом для капіталістичного світу – фактичний перехід до автоматизованого способу виробництва з масовим використанням обчислювальної техніки (рис. 1).

Розглянемо фундаментальні чинники. Одним із таких є існування іманентних протиріч у капіталістичних відносинах. Зокрема до таких протиріч відносимо зміну органічної будови капіталу (різна швидкість приросту постійного капіталу у порівнянні з змінним, що проявляється у такому явищі як концентрація капіталу). Так чи інакше капіталістична система завжди знаходить спосіб тимчасово вирішити це протиріччя – починаючи від переходу феодалних відносин у капіталістичні практично до останнього часу це були війни. Далі (після другої світової війни) суспільство вирішило відмовитись від глобальних конфліктів на користь більш гуманних речей – так споживчий кредит перетворився на ще один інструмент стимулювання виробництва та росту економік (йдеться про політику «рейганоміки» в США на початку 80-х

---

¹ Насправді, прогнози циклів М.Кондратьєва, принаймі на даний момент, ідеально співпадають з траєкторіямимакротехнологій (рис. 2.). Подив викликає лише те, що, відповідно до інтуїтивного відчуття, тривалість циклів з розвитком технічного прогресу повинна скорочуватись, однак це не простежується. Крім цього при розгляді циклічних факторів слід звернути увагу на те, що, скажімо, динаміка фондових індексів дуже добре підпорядковується ще одній теорії циклічності, а саме – хвильовій теорії Елліота.

років). Однак і кредит виявився тимчасовим вирішення – це об'єктивно, оскільки кредит не вирішує по суті протиріччя, а лише посилює його².

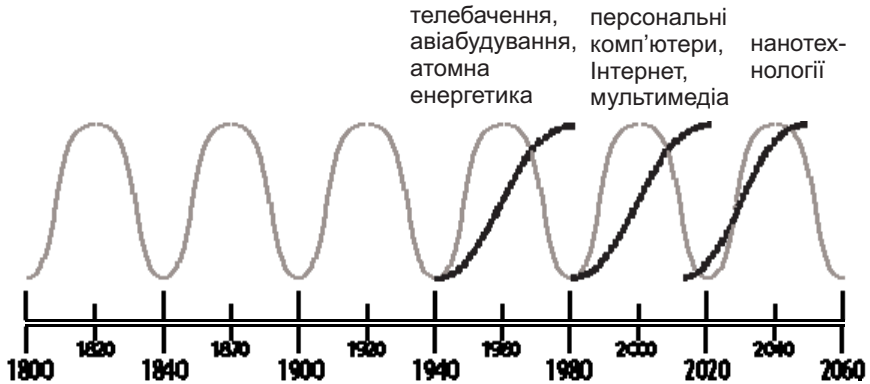

Рис. 1. Цикли Кондратьєва та траєкторії макротехнологій

Ще однією проблемою, яку можна віднести як до фундаментальних, так і до фінансових чинників, є диспропорції у заощадженнях та споживанні в розвинених країнах. Для розвинених країн Азії характерний високий рівень заощаджень (особливо це стосується Японії, починаючи з 80-х років ХХ століття), в той час коли для США характерним є високий рівень споживання в порівнянні з заощадженням. Так у США норма заощадження знаходиться нижче 0%, в той час коли в Китаї вона більше 25%, в Японії – більше 5% [Див. Jeffrey Herbener. *The Rise and Fall of the Japanese Miracle* // Mises.org. September 20, 1999]. Ця проблема також має істотний вплив на світовий рух капіталу (так званий «carrytrade»), викликаючи диспропорції у розвитку фондових ринків, тому часткової її можна віднести також до фінансових, а не лише до фундаментальних, причин.

Розгляд фінансових чинників необхідно почати з неадекватності вибудованої системи оцінок надійності, що розраховуються рейтинговими агенціями (Moody's, Fitch, Standard&Poor's та інші). Ще однією складовою фінансових чинників є механізм роботи з похідними фінансовими інструментами (деривативами, обсяг ринку яких Всесвітнім Банком оцінюється в 683,7(!) трлн. дол. США [7]), обіг яких не достатньо зрозумілий та досліджений.

---

² Споживчий кредит в короткостроковій перспективі веде до зростання споживання, а відповідно стимулює ріст виробництва, однак в на довгих термінах це призводить до подальшого посилення диспропорцій росту між С і V.

Аналізуючи причини кризи, можна спробувати проаналізувати специфіку протікання та основні наслідки (рис. 2).

Рис. 2. Механізм протікання світової економічної кризи

*Йдеться про W-, UU-, UL-подібні хвилі

Скоріше за все світову економіку чекає турбулентне десятиріччя. Зміна технологічного устрою призведе до зміни ідеології світової економіки та основ її функціонування. В найлегшій формі це буде проявлятися як зміна структури економіки – початок домінування нових галузей (яких зараз ще не очевидно – можливо нанотехнології, новітні біотехнології тощо). Така зміна може призвести до зміни лідерів у глобалізованому світі (Китай, Індія?). Очевидно також і те, що зміниться світова фінансова система – на сьогоднішній день США та Євросоюз вже вживають заходів щодо посилення державного контролю над нею.

Висновки. Існує багато поглядів щодо майбутніх наслідків кризи та тривалості кризових явищ. Однак щодо причин економісти принаймні згодні з фінансовою складовою, щодо інших площин (фундаментальних та циклічних) існують суперечності. Фактично ми спостерігаємо момент протікання одночасно трьох криз, їх конвергенції та перетворення на єдину суть. Автор схильний розглядати фінансову складову лише як зовнішній прояв циклічної структурної кризи капіталізму, що періодично міняє технологічний уклад суспільства та має величезний вплив на всі сфери людської діяльності.

Список використаних джерел

1. Большие циклы конъюнктуры и теория предвидения. Избранные труды / Кондратьев Н.Д., Яковец Ю.В., Абалкин Л. И. - М.: Экономика, 2002 - 766 с.
2. Иноземцев В. Кризис вывернет экономику наизнанку. / Иноземцев В. //.- Известия, 27 травня 2009 р.
3. Маркс К. Капитал. Критикаполитическойэкономии. Т.1 / К.Маркс. - М.: Государственное издательство политической литературы, 1949. - 794 с.
4. Маркс К. Капитал. Критикаполитическойэкономии. Т.2 / К.Маркс. - М.: Государственное издательство политической литературы, 1949. - 530 с.
5. Маркс К. Капитал. Критикаполитическойэкономии. Т. 3 / К.Маркс. - М.: Государственное издательство политической литературы, 1954. - 932 с.
6. Сорос. Дж. Кризис мирового капитализма.Открытоеобщество в опасности / Дж. Сорос. - М.: ИНФРА-М, 1999. - XXVI, 262 с.
7. Веб-блог Пола Кругмана в NYTimes. - <http://krugman.blogs.nytimes.com/>
8. Офіційний сайт Всесвітнього Банку - <http://www.worldbank.org/>

Annotation. *In this article the author tries to review the works of growth of world economic crisis with conventional beginning in 2007, to analyze the main causes and conditions of its appearing, the consequences for the development of economics in particular and capitalism on the whole.*

Key words: *cycle, crisis, long waves, financial branch.*

18

УДК 330.101.54

О.М. Тітаренко, старший викладач, Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

СУТЬ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЇЇ ФОРМУВАННЯ

У статті розглянуто суть терміну «національна економіка»; виникнення та розвиток національної економіки на Україні.

Ключові слова: *національна економіка, структурна перебудова економіки, економічний потенціал, валовий національний продукт, державне регулювання економіки, економічне зростання.*

Сучасне суспільство потребує якісних змін, що стосуються форм та методів розвитку економічних відносин між суб'єктами ринкових відносин, пріоритетів розвитку економічного потенціалу країни, економічної безпеки краї-